

رامىزاندىكى ئەخلاقىمىز

ماي 8, 2020 admin@sajiye ماقالىلار

تەقۋالىققا ئېرىشىش روزا تۇتۇشتىن ئىبارەت پەرز ئىبادەتنى مۇكەممەل ئادا قىلىشنىڭ ئىچكى تەسىرى بولسا، گۈزەل ئەدەپ ئەخلاق ئۇنىڭ تاشقى كۆرۈنىشىدۇر. بىر شەخسنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ ياخشى بولۇشى تاشقى كۆرۈنىشىدە ئۆز ئىپادىسىنى تاپىدۇ. شۇڭلاشقا روزىدار ئەيمىنىش ۋە ئىتائەتنىڭ نۇرلىرى پارلاپ تۇرىدىغان ئېغىر بېسىق، سالماق ۋە قەلبى ساپ كۆرۈنىدۇ ياكى شۇنداق كۆرۈنىشى كېرەك.

گۈزەل ئەخلاقنىڭ شۇنداق بىر ماھىيىتى بارکى، ئۇنىڭ بىلەن زىننەتلەنگەنلەرنى ۋە ئۇنىڭغا مۇۋاپىق قىلىنغانلارنى كۆرگەن كىشى دەرھال تونۇۋالالايدۇ.

ھەسەن بەسرى مۇنداق دەيدۇ: گۈزەل ئەخلاقنىڭ ماھىيىتى، ياخشىلىقلارنى كۆپ قىلىش، باشقىلارغا ئەزىيەت بەرمەسلىك ۋە تەبەسسۇم قىلىشتۇر.

قازى ئىياز مۇنداق دەيدۇ: گۈزەل ئەخلاق، كىشىلەر بىلەن خۇشخۇي ھالدا ئارىلىشىپ ياشاش، ئۆلارغا دوستلۇق ئىزھار قىلىش، كۆيۈنۈش، ئېغىرچىلىقلىرىنى كۆتۈرۈش، ئەپۇ قىلىۋېتىش، ياقتۇرمايدىغان ئىشلارنى قىلسا سەبىر قىلىش، كىبىر ۋە مەنمەنچىلىكنى تاشلاش، غەزەپلىنىش، كايىش ۋە قوپال مۇئامىلە قىلىشتىن ئۆزاق تۇرۇشتۇر.([1])

كۆرگىنىڭىزدەك، گۈزەل ئەخلاق شەرىئەتتە تەلەپ قىلىنغان، قىلىشقا ھەر قانداق كىشىنىڭ كۆچى يېتىدىغان، باشقىلارغا پايدىسى تېگىشتىن ئىلگىرى شەخسنىڭ ئۆزىگە پايدىسى تېگىدىغان ئىشلاردۇر.

شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گۈزەل ئەخلاققا بۈيرۇغان ۋە ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دېگەن: "قەيەردە بولساڭ ئاللاھتىن قورق، بىر خاتالىقنى قىلىپ سالساڭ، ئۇ خاتالىقنى ئۆچۈرۈۋېتىدىغانغا گۈزەل ئىشتىن بىرنى قىل ۋە ئىنسانلارغا گۈزەل ئەخلاق بىلەن مۇئامىلە قىل."([2]) ئىنسانلارغا گۈزەل ئەخلاق بىلەن مۇئامىلە قىلىش بولسا ئۆلار بىلەن گۈزەل ئەخلاقنىڭ تەلەپ تەقەززالىرى بويىچە ئارىلىشىپ ياشاشنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: "ئىنسانلارغا ئارىلىشىپ ياشايدىغان ۋە ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەبىر قىلىدىغان مۆئمىننىڭ ئەجرى، ئىنسانلار بىلەن ئارىلاشمايدىغان ۋە ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەبىر قىلالمايدىغان مۆئمىندىن بۈيۈكتۇر."([3])

قىسمەن كىشىلەرنىڭ رامىزاندىكى ئەدەپ ئەخلاقى دەل ئەكسىچە بولۇپ قالدۇ، روزىنى باھانە قىلىپ ناھايىتى سەت قوپاللىشىپ كېتىدۇ، باشقىلارغا يول قويمايدۇ، ھەسەم شەپقەت قىلمايدۇ، باشقىلار بىلەن ئۇلۇپەتلەشمەيدۇ، باشقىلارمۇ ئۇ كىشى بىلەن ئۇلۇپەتلىشىلمەيدۇ. ھەر قانداق كىشى بەزىدە مۇشۇنداق كىشىلەر بىلەن سىنىلىپ قېلىشى مۇمكىن. بۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا سەبىر قىلىش ۋە ئەپۇ قىلىۋېتىش ياخشىلىق ۋە گۈزەل ئەخلاق قاتارىدىندۇر. بۇ ھەقتە ئىمام ئەھمەد مۇنداق دېگەن: گۈزەل ئەخلاق ئىنسانلارغا كەڭ قورساقلىق قىلىش ۋە ئەپۇ قىلىۋېتىشتۇر.([4])

رامىزان ئېيىنى مەيلى شەخسىي ياكى ئىجتىمائىي سەۋىيەدە بولسۇن، يۇرۇش- تۇرۇش، نەپس ۋە ئەخلاقىي جەھەتتىن مۇكەممەللەشتۈرىدىغان بىر پروگراممىغا ئايلاندۇرۇشىمىز تامامەن مۇمكىن.

شەيتاننىڭ زەنجىرلىنىشى ۋە روزا تۇتقۇچىلارغا خاتىرجەملىكنىڭ چوشىشىدىن ئىبارەت شارائىتلار، روزىدارلارغا يېڭى گۈزەل خىسلەتلەرنى بەرپا قىلىش ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن ۋاز كەچكىلى بولمايدىغان پۈرسەتلەرنى ئاتا قىلىدۇ. بۇ پروگراممىنى يېلىنىڭ باشقا ۋاقىتلىرىدىمۇ داۋاملاشتۇرالىشىمىز مۇمكىن. رامىزاندا ئاللاھ تائالاغا يېقىنلىشىشىمىز ئۈچۈن قىلىشقا تېگىشلىك ئەمەللەرنىڭ قاتارىغا گۈزەل ئەخلاقنى قوشۇشىمىز تولىمۇ زۆرۈردۇر. گۈزەل ئەخلاق، ياخشىلىق ئەمەللىرىنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى ۋە ئەڭ ياخشىسىدۇر بەلكى ياخشىلىقنىڭ ئۆزىدۇر. بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ياخشىلىقنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سوراش ئۈچۈن كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ كىشىگە «ياخشىلىق گۈزەل ئەخلاقتۇر» دەپ جاۋاب بەردى.([5])

بىز قۇرئان كەرىمدىكى ياخشىلىقنى يەنى گۈزەل ئەخلاقنى ئۇستۇن قىلغان بۇ ئىشارەتلەرنى تەپەككۇر قىلىپ باقايلى. قۇرئان كەرىم ئىنسانلارنىڭ ياخشىلىق ھەققىدىكى چۈشەنچىسىنى شەكىل ۋە كۆرۈنۈش بىلەن چەكلەپ قويماستىن ، ئېچىكى دۇنيا ۋە ماھىيەتنى ئىسلاھ قىلىشتىن ئىبارەت توغرا تەرەپكە يېتەكلەيدۇ. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:«سىلەرنىڭ كۆن چىققان ۋە كۆن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە يەتمەيدۇ. بەلكى ئاللاھقا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى ئاللاھ نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللاھنى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش – ئەقرىبالارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە (يەنى پۇل – مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىقىغا ئېرىشىشىگە پۇل – مال يارىدەم بېرىش، نامازنى ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە (ئاللاھنىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادارلاردۇر.»([6])

ئاللاھقا، پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىش نەپسىلەردە داۋاملىق ياخشىلىق قىلىش، گۈزەل ئەخلاق، سىلە رەھىمنى ئۈلاش، ۋاپادار بولۇش ۋە سەۋرچان بولۇش قاتارلىقلارغا ئۈندەيدىغان بىر روھنى ئېلىپ كېلىدۇ.

كۆرگىنىڭىزدەك، بۇ ئەخلاقلار تەقۋالىق سۈپەتلىرىدۇر ۋە رامىزان دەل مۇشۇ تەقۋالىق ئۈچۈنلا يولغا قويۇلغان. ئى روزىدار قېرىنداشىم، تەقۋالىق بىلەن گۈزەل ئەخلاق ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ نەقەدەر كۈچلۈكلىكىگە دېققەت قىلىڭ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇ ئىككىسىنىڭ (تەقۋالىق ۋە گۈزەل ئەخلاق)ئارىسىنى بىرلەشتۇرۇپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام "مەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا ئاللاھتىن ئەڭ كۈچ قورققۇچى ۋە ئاللاھقا ئەڭ كۈچ تەقۋالىق قىلغۇچى."([7]) دېگەن ھەدىستە ئېيتقىنىدەك ئىنسانلارنىڭ ئەڭ تەقۋاسى ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنىڭ ئېچىدىكى ئەڭ ئەخلاقلىقى ئىدى. شۇڭا ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ:«(ئى مۇھەممەد)، سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن.»([8])

بۇ يەردە تەقۋالىق بىلەن گۈزەل ئەخلاقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقە روشەنلىشىدۇ. تەقۋالىق بەندە بىلەن ئاللاھنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ياخشىلاشتۇر. ياخشىلىق ۋە گۈزەل ئەخلاق بولسا ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن ئىنسانلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ياخشىلىشىدۇر. بەندە ئۆزى بىلەن رەببىنىڭ ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ياخشىلىغان بولسا تەقۋادار بولىدۇ. ئۆزى بىلەن ئىنسانلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتنى ياخشىلىغان بولسا ياخشىلىق قىلغۇچى بولىدۇ. رامىزان ھەر ئىككى ئىشنى قىلىشقا چاقىرىدۇ. قۇرئان كەرىمدە: «ئى مۇئمىنلەر (گۈناھلاردىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە (يەنى ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرگە)روزا پەرز قىلىنغاندەك، سىلەرگىمۇ (رامىزان روزىسى) پەرز قىلىندى.»([9])

ھەدىس شەرىفتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: "سىلەردىن بىرىڭلار روزا تۇتقان بولسا، سەت گەپ قىلمىسۇن، ۋارقىراپ جاقىرمىسۇن."([10]) بىر شەخسته تەقۋالىق ۋە گۈزەل ئەخلاقنىڭ بىرلىكته تېپىلىشى ئۈنى ئاللاھقا يېقىن قىلىنغان ئەۋلىيالارنىڭ سېپىگە ئۆلاشتۇرىدۇ. بۇ ئىككى سۈپەتنى ياكى بىرىنى يوقىتىپ قويۇش كىشىنى جىنايەتچىلەرنىڭ يولىغا باشلايدۇ. گۈزەل ئەخلاق ياخشىلار بىلەن فاجىرلارنىڭ يولىنى ئايرىيدىغان بىر پاسىل بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاھ تائالا گۈزەل ئەخلاقنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلىرىدىن بىرى قىلدى. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:" شۇبھىسىزكى مەن، گۈزەل ئەخلاقلارنى تاماملاش ئۈچۈن ئەۋەتىلدىم."([11]) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋەتىلىشىدىن ئىلگىرى بۇ ئەخلاقلارنى چاڭ توزاڭلار ۋە قاراڭغۇلۇقلار بېسىۋالغان بولۇپ، مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە گۈزەللەشتۈرۈشكە مۇھتاج ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى گۈزەل ۋە كامىل ھالىتىگە قايتۇرۇپ ئېسىل سۈپەتلەرگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتىلدى.

رامىزان ھەقىقەتەنمۇ ئۇلۇغ بىر ئايدۇر. چۈنكى بۇ ئايدا چۈشۈرۈلگەن قۇرئان كەرىم، چۈشۈرگۈچىسى–ئاللاھ سۈبھانەھۇ ۋەتائالا-«شەك شۈبھىسىزكى، ئۇ ئۇلۇغ قۇرئاندۇر.»([12]) دەپ سۈپەتلىگەندەك ئۇلۇغدۇر؛ تېخىمۇ مۇھىمى ئاللاھ – سۈبھانەھۇ ۋەتائالا – ئۆزىنى«ئى ئىنسان سېنى ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟»([13]) دەپ سۈپەتلىگەندەك ئۇلۇغدۇر؛ يەنە كىلىپ بۇ قۇرئاننى ئېلىپ چۈشكەن پەرىشتە – جىبرىل ئەلەيھىسسالام – قۇرئان كەرىمدە سۈپەتلىگەندەك ئۇلۇغدۇر: «قۇرئان ھەقىقەتەن ئاللاھنىڭ ئىززەتلىك بىر ئەلچىسى (ئارقىلىق نازىل) قىلىنغان سۆزىدۇر. ئۇ ئەلچى كۈچلۈكتۇر، ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا مەرتىۋىلىكتۇر.»([14]) ھەمدە بۇ قۇرئان كەرىم ئۇستىگە چۈشۈرۈلگەن زاتنىمۇ ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئۇلۇغىدۇر، ئۇنداق ئىكەن قۇرئان كەرىمنى ئەخلاقلارنىڭ ئەڭ ئۇستۇن دەرىجىلىرىگە ئۈندىگۈچى دەپ قارىساق قىلچە مۇبالىغە بولمايدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گۈزەل ئەخلاقلارنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەندە ئەڭ ئاۋال ئۆزى قۇرئان كەرىم ئەخلاقى بىلەن ئەخلاقلىنىش ۋە ئۇنىڭ ئەخلاقلىرىدىن تويۇنۇش بىلەن بىرلىكته ئۇ ئەخلاقلار بىلەن زىننەتلەندى ۋە قۇرئاننىڭ ئەخلاقىغا زىت كېلىدىغان ھەرقانداق ئىشتىن ئۆزاق تۇردى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاتنۇ ۋەسسالامنىڭ ئەخلاقلىرى ھەققىدە سورالغىنىدا «ئۇ زاتنىڭ ئەخلاقى قۇرئان كەرىم ئىدى» دەپ جاۋاپ بەرگەن.([15])

پەيغەمبەرلەر، تەقۋادارلار ۋە سالىھلەرگە تارقالغان پۈتۈن گۈزەل ئەخلاقلار بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىمامى ۋە تۈگەنچىسى بولمىش پەيغەمبىرىمىز سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شەخسىيىتىدە توپلانغان ئىدى. ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئەخلاقىدا تارقالغان گۈزەل خۇلقلارنى توپلاپ بەرگەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەخلاقلانغان قۇرئان كەرىم، چۈشكەن ۋاقتىدىكىدىن قىلچە كونىراپ قالغىنى يوق. ئۇنىڭ بىلەن ئەخلاقلانغان پەيغەمبەرنىڭ ھاياتى، زېھنىلەردە جانلىق ۋە روھلۇق ھالەتته ياشىماقتا.

ئى روزىدار قېرىنداشىم، سېخىيلىق ۋە گۈزەل ئەخلاقنىڭ ئېيىدا (ياشيالىغىنىڭىزدىن پەخرلىنىڭ) گۈزەل ئەخلاقتىن مول نېسىۋىگە ئېرىشىپ ئىمانىڭىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ۋە رەببىڭىزنىڭ مۇھەببىتىنى قولغا كەلتۈرەلىشىڭىز ئۈچۈن بۇ رامىزاندا ئۆزىڭىزنى بۈيۈك غايىنىڭ ئالدىغا قويۇشىڭىز ۋاجىپتۇر. شۇبھىسىزكى، «مۆمىنلەرنىڭ ئەڭ كامىلراقى ئەخلاقى ئەڭ گۈزەل بولغانلىرىدۇر.»([16])ۋە ھەقىقەتەن «بەندىلەرنىڭ ئاللاھقا ئەڭ سۆيۈملۈكراقى ئەخلاقى گۈزەل بولغانلىرىدۇر.»([17])

روزىڭىزنى گۈزەل ئەخلاق ۋە تەقۋالىق بىلەن زىننەتلىيەلىسىڭىز، رەببىڭىزنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىەلەيسىز ۋە جەننەتته پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قوشنىسى بولالايسىز. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئېيتقانكى: "سىلەرنىڭ ماڭا ئەڭ سۆيۈملۈكرەكلىڭلار ۋە قىيامەت كۈنى ئورۇن جەھەتتىن ئەڭ يېقىن بولغىنىڭلار ئەخلاقى ئەڭ گۈزەل بولغىنىڭلاردۇر. ماڭا ئەڭ نەپرەتلىك بولغىنىڭلار ۋە

ئەۋلاد گۈزۈپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قىيامەت كۈنى ئورۇن جەھەتتە مەندىن ئەڭ ئۇزاق تۇرىدىغىنىڭلار ۋالاقتەككۈرلەر، ئاغزىغا كەلگەننى بىلجىرلايدىغانلار ۋە كىبىرى بولغانلاردۇر."([18])

(ئى ئاللاھ بىزنى ئەمەللەرنىڭ ۋە ئەخلاقلارنىڭ ئەڭ گۈزەللىرىگە يېتەكلەپ قويىسلا.سىلىدىن باشقا ھېچكىم ئەڭ ياخشىسىغا ھىدايەت قىلالمايدۇ. ۋە بىزنى يامان ئەخلاق ۋە يامان ئەمەللەردىن ئۇزاق قىلسىلا. سىلىدىن باشقا ھېچكىم يامانلىقلاردىن ئۇزاقلاشتۇرالمايدۇ...ئامىن!)

مەنبە: »رامىزاننىڭ روھى ۋە ئۇنىڭ مەنىسى« ناملىق كىتاب

تەرجىمىدە: مۇھەممەدتۇرسۇن يۈسۈپ

([1]) جامىئۇلئۇلۇم ۋەلھىكەم 1/457.
([2]) تىرمىزي ھەسەن دىگەن 1987، ئەلبانىي سەھىھ دىگەن.
([3]) تىرمىزي 2507، ئىبنى ماجە 4032، ئەھمەد 5002 ئەلبانىي سەھىھ دىگەن.
([4]) جامىئۇلئۇلۇم ۋەلھىكەم 1/457.
([5]) مۇسلىم 2553.
([6]) بەقەرە 177 - ئايەت.
([7]) مۇسلىم 1110.
([8]) قەلەم 4 - ئايەت.
([9]) بەقەرە 183.
([10]) بۇخارىي 1171.
([11]) ئەھمەد 8729، ئەلبانىي سەھىھ دىگەن.
([12]) ۋاقىئە 77.
([13]) ئىنفىتار 6.
([14]) تەكۋىر 19 -20.
([15]) مۇسلىم 1233، ئەھمەد 24774.
([16]) تىرمىزي 2612، ئەھمەد 23684، ئەلبانىي ھەسەن دىگەن.
([17]) تىرمىزي ھەسەن سەھىھ دىگەن 1082، ئەلبانىي سەھىھ دىگەن.
([18]) تىرمىزي، ھەسەن غەرىب دىگەن 2018، ئەلبانىي ھەسەن دىگەن.

:Please follow and like us

Save Tweet Share Like Follow

رامىزان

بارلىق ھوقۇق ساجىيە تور،